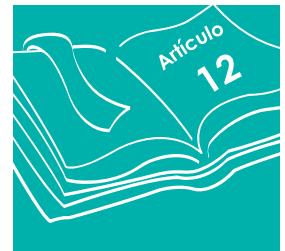
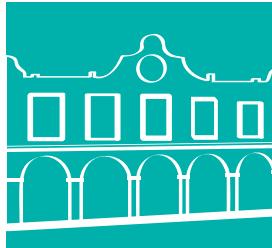

NUK'A JUNS'Í K'O NI CHJUU

INFORMACIÓN PÚBLICA DE OFICIO

2

Instituto de Transparencia, Acceso a la Información Pública y
Protección de Datos Personales del Estado de México y Municipios

NUK'A JUNS'Í K'O NI CHJUU
INFORMACIÓN PÚBLICA DE OFICIO

**NUK'A JUNS'Í K'O NI CHJUU
INFORMACIÓN PÚBLICA DE OFICIO**

**Instituto de Transparencia, Acceso a la Información Pública y
Protección de Datos Personales del Estado de México y Municipios**

Instituto Literario Pte. No. 501, Col. Centro,
C.P. 50000, Toluca, Estado de México

Teléfono: (722) 2 26 19 80

Lada sin costo: 01 800 821 04 41

www.infoem.org.mx

Primera edición: octubre de 2014

Diseño editorial y cuidado de la edición: DCCS

Traducción al mazahua: Consejo Estatal para el Desarrollo

Integral de los Pueblos Indígenas del Estado de México

Impreso en México

Directorio

Josefina Román Vergara
Comisionada Presidenta

Eva Abaid Yapur
Comisionada

Arlen Siu Jaime Merlos
Comisionada

Javier Martínez Cruz
Comisionado

Zulema Martínez Sánchez
Comisionada

Nuk'o juns'iba

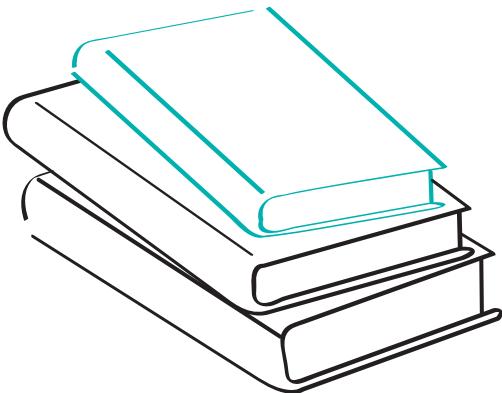
1. Nuk'o ni ts'ich'i	13
2. Kjo je ngeje yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o	17
3. Pje na meje k'o ni chjuu Información Pública de Oficio	21
3.1. Nuk'o ni chjuu Información Pública de Oficio pa texetjo yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o	22
3.2. Nuk'o ni chjuu Información Pública de Oficio k'i ni ñ'eje ra tsjaa nu tanda Arkete Ejecutivo a Ts'ib'onrro	27
3.3. Nuk'o ni chjuu Información Pública de Oficio k'i ni ñ'eje ra tsjaa nu tanda Arkete Legislativo	28
3.4. Nuk'o ni chjuu Información Pública de Oficio k'o ni ñ'eje ra tsjaa nuyo Arkete kaa k'a Jñiñi	29
4. Pje ra tsjaa yo tee k'o ni ñ'eje ra mbari nuk'o ni chjuu Información Pública de Oficio	33

1

Nuk'o ni ts'ich'i

1

Nuk'o ni ts'ich'i

Ma ra zooji yo kjuanzakí k'o ra tsjak'í ri tsich'i ri panrí nuk'o ni chjuu Información Pública de Oficio (IPO), ra tsjaa na kjuaní b'epji, ngejek'ua ra soo ot'i ri uní na punkjí jmamí neje xiskuama yo tee, nzo dya ri mbat'a xiskomí t'orí nu ngejextjo nu jmamí.

Ngejek'ua akjanu, ma kja soo ri mamí neje ts'i ri m'ari nujnu IPO ra mbarí texetjo yo tee neje xo nzakja yo tee k'o ni ñ'eje, k'o kjapí ts'i ri ch'uníji yo nguenda, k'o kjapí ra tee na joo nu jmimi neje ni nguesp'iji na joo ñeje nu na kjuaní nuk'a yo tee neje yo arkete.

Ndeze k'o ni mamí nujnu Ley de Transparencia y Acceso a la Información Pública del Estado de México y Municipios na nu ni chjuu IPO p'es'i jande ni xiskomí k'a yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o soo texetjo paa ra tjizhi, nzo ya ni t'opji nuk'a b'ib'i yo ni chjuu Unidades de Información, o k'a ni b'ib'i jñasibi, ndeze k'a ni nguat'i, mbo ra s'oo ra m'ari na joo texetjo.

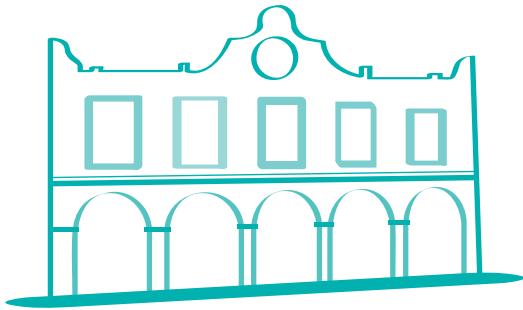
Mbe, nuun Ley de Transparencia a Ts'ib'onrro mamiï na joo ra ot'i ri jnuu yo m'arï t'ezí nza ni kjaa nuk'a nu IPO, k'i ni b'ib'i ra soo ra nuuji na punkjí tee, neje ngeje akjanu ra soo ra m'arï na punkjí ra jmama, na kjuanï, ra jootjo, ra ndametjo neje ra mubi.

Na joo ra jmamï k'o, mbo ra soo ra tsjaan na kjuanï ko nuk'o b'ib'i ri kjaa na kjuanï nzakja k'i mamiï nunu Ley na, yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o xo soo ra mamiï ma ra saja yo tee k'o ori texe ra mbarï na joo.

2

Kjo je ngeje yo tee k'o ni
ñ'eje ra tsjaak'o

2 Kjo je ngeje yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o

Nuk'o ot'i ni b'ib'i, na joo ra mbeñe k'i yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'yo ngeje texetjo yo ngumi arkete k'o soo ra tsjaa, nuk'i dyakjo ngejme, nzi ra mamii nu Ley de Transparencia a Ts'ib'onrro. Nzakja ni mamii nu Yencho ni b'ib'i nujnu xiskuama na, ngeje yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o:

- Na nujnu tanda Arkete Poder Ejecutivo, nzina na kjaa texetjo yo ngumi arkete k'o pjos''ji, yo arkete k'o ch'unii meryo neje nu ni chjuu Procuraduría General de Justicia.

- Na nujnu tanda Arkete Poder Legislativo, texetjo yo tee k'o pjos''i yo b'epji.

- Na nujnu tanda Arkete Poder Judicial neje nu Consejo de la Judicatura.

- Yo Presidencia Municipal neje texetjo yo tee k'o pjos''i yo b'epji.

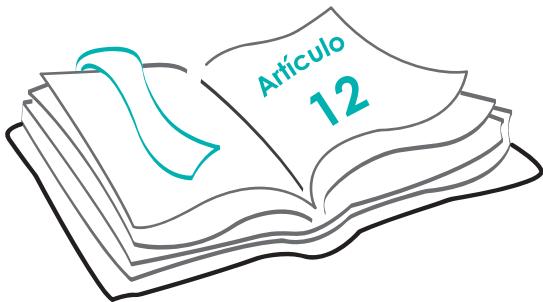
- Yo arkete k'o k'as''i chuu neje kjaaji pjende ma b'epji.

Xo nde kjatjonu, yo tee k'o kaa k'a partido político, idya nda ngeje ni ñ'eje ra tjsaak'o, angezeji ra ngins'i ra tsjaa k'o ni ñ'eje ra tsjaaji na joo, nzi ri xipji nu ni chjuu Instituto Electoral del Estado de México (IEEM).

3

Pje na mepji nu ni chjuu
Información Pública de Oficio

3 Pje na mepji nu ni chjuu Información Pública de Oficio

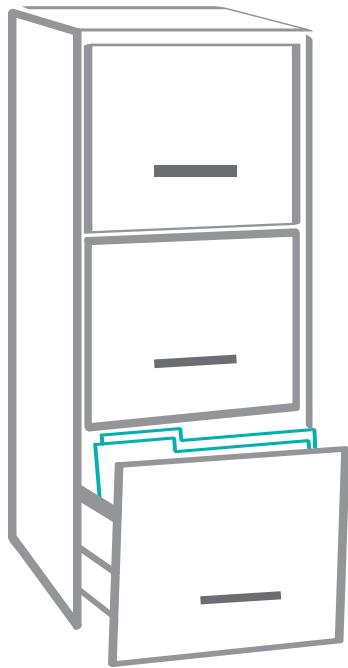

Ra kjak'uadya, nde ts'ike ri tjizhiyo nu Dyote jñii k'a ni b'ib'i Dyech'a yeje na nu Ley de Transparencia a Ts'ib'onrro, k'o ts'i ni mamï texetjó k'o kuat'i k'a ni chjuu IPO. Ma xo gi nee ri panri na punkjí, nzi ra kjaan k'o ni ñ'eje k'o tsjiniji yo dyaja k'o kuat'i k'a ni chjuu IPO, xo soo ri ñuu k'a nu: www.infoem.org.mx/sipoem/ipo_juridico/pdf/3.pdf.

Nzi rai mamï nu ni b'ib'i Dyech'a yeje k'a nunu Ley de Transparencia a Ts'ib'onrro, yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o ra unï yo nats'eje tee yo t'opji xiskuama o jñasibi, ngejek'ua ni kjanu ra jyasma ra b'ib'i nzi nujnu paadya, zo nde ts'ike ri tsjaan, ndametjó neje soo ra m'ari, yo xiskomï k'o ni ñ'eje nuk'i xipjiji IPO.

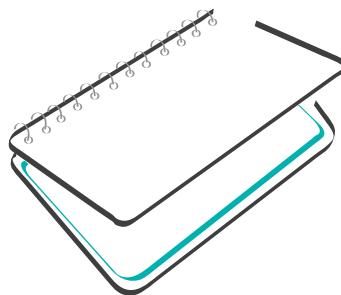
3.1. Información Pública de Oficio ko texetjo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o

Nuk'í ni chjuu IPO xo soo ra mbes'i:

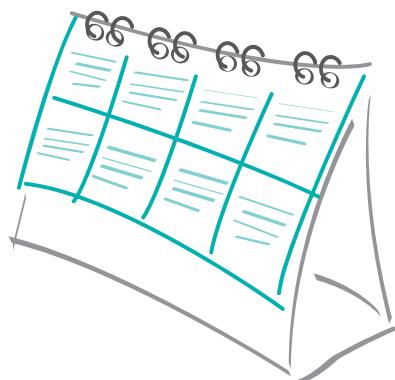

- Yo leyes, reglamentos, decretos, yo ni zoniji neje texe yo xiskomii k'a jmamii ja pjende ra tsjaji neje k'o xo jmamii jande ri ngaraji na joo yo tee neje yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o.
- Nu directorio, nunu xiskuama k'a juns'í o tjuu texetjo yo arkete, nuk'a juns'í ja bi ch'uní o b'epji, k'o b'epji k'o kjaa, k'o kjont'íji neje texetjo k'o ch'uníji.

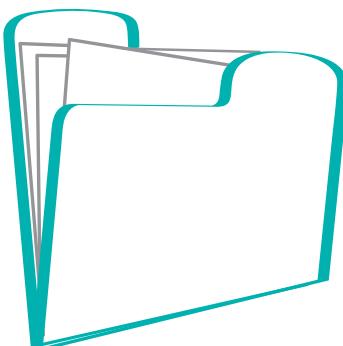
- Nuk'a xiskuama k'a juns''i textejo b'epji k'o ra tsaaJI, nuk'a mamii ja bi sajaji neje ja bi ngejmeji, yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o.
- Nuk'o mamii ja ni kjaa yo b'epji, ja ba kjaa, ja ni mubi, yo ngumi k'a pepjiji, ja je jara neje kjo je ngeje ra ndiri nuk'o oriji mbo ra mbariji na joo, ngejek'ua akjanu ja bi dysis'iji yo t'orii k'o ndeeji neje kjo je ngeje yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o.
- Nuk'a juns''i o tjuu, ja je jara o ngumi, nu ñanajesibi neje yo ndame ma ra dyataji yo tee k'a ni chjuu Unidades de Información k'a kaa yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o.
- Nuk'o ni zoniji neje yo siskuama k'o xos''iji yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o.
- Nuk'o mechii k'o uniji yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o.
- Nuyo xiskuama k'a juns''i o tjuu yo tee k'o ni ñ'eje ra ndeek'o unii yo tandajñiñi neje yo jñiñi k'o kjaa yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o , k'o xo jmamii ni mubi, yo xiskuama k'o uniji, ja ni tsjaaji yo b'epji k'o ni ñ'eje ra mboxteji.

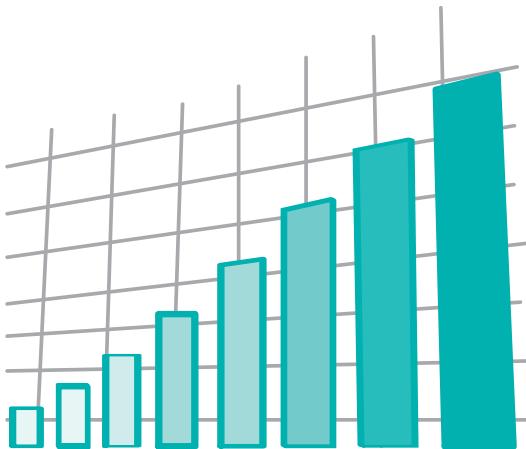
- Ja ni mbes'i meryo yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o, o xo yo jamii ndutjomii yo arkete kaa k'a jñiñi.
- Jmamii k'o unii yo partido político na yo arkete ens'eji tee.
- B'epji k'o kjaji na joo neje k'o zoniji ngek'ua kja ra b'es'e neje ra ndeeji yo b'epji k'o kjaaji yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o.
- Nuk'o zoniji neje k'o us'i yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o ñeje yo ni nzarii tee, yo tee k'a jñiñi o k'o tee b'ints'eje k'a ngumi.
- Nuyo b'epji ja ni mbepji yo tee numa pjek'o ra tsjaaji na joo, yo b'epji nzhata tee neje ma ra ñaa yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o.

- Nuk'a juns''i yo jmuriite k'o tsjaaa yo nzhata tee k'o taa a xoñ'iji ko yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o.
- Nuk'a jmuri yo jmamï k'o dya soo ra m'ari neje yo xiskomï k'a kis'i o tjuu yo tee k'o k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o.
- Yo xiskuama k'o ya k'uarï o tsjaaji k'a juns''i texe k'o ya ch'uniji
- Ne xiskuama k'a juns''i yo b'epji k'o ya tsjaaa yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o k'o xipji nujnu Secretaría de la Contraloría, nujnu Órgano Superior de Fiscalización, yo arkete k'o nuu texe k'o kjaji, yo arkete k'o xo nuuji k'o ni tsjaji yo mbepji neje k'a kaa yo ñante, nzi ni tsjaaa yo jod'i nuu ja bi tsjaaji yo b'epjik'o.
- Nuyo xiskuama k'a juns''i yo b'epji k'o ra tsjaaji neje yo xiskuama k'a dyis'iji yo b'epji k'o kjaa yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o.
- Nuk'o ni jmamï ra tsjaaa yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o nzi ra kjaa yo b'epji ra tsjaaji neje nuk'o nee ra zajaji k'a nunu Plan Estatal de Desarrollo neje dyaja b'epji k'o ra tsjaaji.

- Nuk'a pat'aji yo xiskuama neje k'a ch'uniji b'epji yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o, nzi ra dyoriji yo xiskomii.
- Nuyo xiskuama k'a juns'i yo nguenda k'o ch'uniji neje yo b'ezhe yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o, nzi ra mamii nujnu Código Administrativo del Estado de México.
- Ma nzhooji nuk'o pes'i yo arkete a Ts'ib'onrro neje yo municipio.

3.2. Nuk'o ni chjuu Información Pública de Oficio k'o ni ñ'eje nu tanda Arkete Poder Ejecutivo

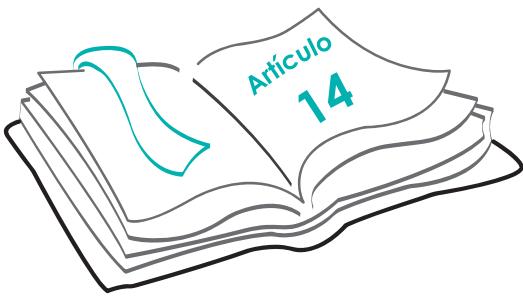
Nzi xo mamii e b'ezhe Dyech'a jñii na nu ni chjuu Ley de Transparencia a Ts'ib'onrro k'a juns'í ke nunu tanda Arkete Poder Ejecutivo, nza ni kjaa texetjo yo arkete k'o pjos'í neje ni chjuu Procuraduría General de Justicia del Estado de México soo ra mamii yo jmamii, k'i ni ñ'eje k'a nuk'i xipjiji IPO, yo xi dyaja xiskuama:

- Nunu xiskuama k'i ni ñ'eje k'a ni chjuu Sistema de Planeación Democrática del Estado de México.

- Yo meryo k'o kich'i, k'o pedye neje yo tjomii k'o juns'í k'a ni tsjapii ra ngara na joo yo tee.

- Yo b'epji k'o ra tsjaaji nzi ra mamii yo arkete nu k'a Dirección Jurídica y Consultiva del Estado de México o nunu k'i xipjiji Consejo Consultivo para la Actualización de la Legislación del Estado de México.

3.3. Nuk'o ni chjuu Información Pública de Oficio pa nujnuta tanda Arkete Poder Legislativo a Ts'ib'onrro

Nzi ra kjatjonu, nujnu b'ezhe Dyech'a nniyojo na nu Ley de Transparencia a Ts'ib'inrro k'a mamii ke nu tanda Poder Legislativo, nza texetjo yo arkete k'o pjos'i neje ra mbeñeji k'a nu ni chjuu IPO yo xi dyaja xiskuama:

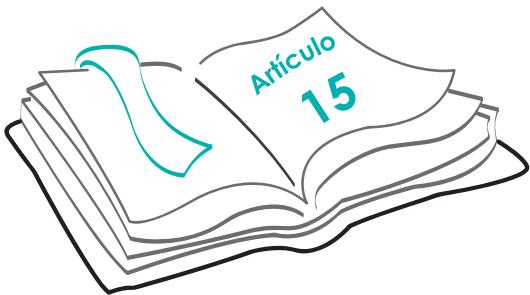
- Nuk'o kja ni jmamii tee ra soo ra ngaraji na joo yo tee, k'o nzhooji, k'o jyasma is'iji k'o zoniji, neje xo dyaja k'o jmamii, nu paa mo mbat'aji, k'o penpeji k'o ni ñ'eje neje yo texetjo k'o ra tsjaaji angezeji.

- Nuk'a xiskuama k'a juns'i k'o ra tsjaaji ra mimiji na joo.

- Nunu xiskuama k'a is'iji o tjuu texetjo yo tee k'o kara neje ens'ejii ma ra jmuriiji k'a jñiñi.

- Nuk'o nzhooji neje nguenda meryo k'o uniji nuyo arkete a Ts'ib'onrro neje yo Municipio k'o uniji nu tanda Poder Legislativo, k'i ot'i ra nuu nujnu Legislatura a Ts'ib'onrro.

3.4. Nuk'o ni chjuu Información Pública de Oficio k'o ni ñ'eje yo Ayuntamiento

Mo ngextjodyak'o, nzi ra mamii nu b'ezhe Dyech'a tsich'a nuk'a Ley de Transparencia a Ts'ib'onrro, yo arkete k'a jñiñi Municipio, texetjo yo tee k'o kaa k'a jñiñi k'o pjos'iji soo ra nzhooji, nzi ni ñ'eje k'a nu ni chjuu IPO, nzakja yo xiskuama na:

- Nuk'a xiskuama k'a juns'ı yo b'epji nzakja yo sibi k'a ñ'iji, joreje, ñ'inzheje neje k'a ni mbedye yo na poxi, ma ra jyokiji yo s'oreje, nuk'o b'ech'e, nuk'o pejñeji, k'o tuns'iji neje ra tjoki yo mekañ'ob'i, nuk'a jaa chomii neje k'a pjende b'oo, nuk'a t'obi yo tee tuu, nuk'a b'och'inii, nuk'a kaa zaa, nuk'a eñe ts'it'i, neje texe k'a ni tjoki.

- Nunu Plan de Desarrollo Municipal, nuk'a dyakjo kich'i, k'o kjaa yo arkete a B'onrro neje yo mechii k'o pes'iji, texetjo meryo k'o kich'i neje k'o ni mubi nzina nzina b'epji.

- Nuk'o jmamii ni b'ori yo tee, yo xiskuama k'a juns'ı yo b'epji k'o ra tsjaaji k'a jñiñi, k'o ni jmamii ra b'ori nu xoñijomii neje texetjo k'o ni nzich'i texetjo yo tee k'a jñiñi.

- Texetjo paa ra nzhooji neje jyasma jyasma ra mamij k'o kja kjaa kjapii ra ndametjo ra mbariji k'o ni mb'es'i nzina nzina tee. Akjanu ra s'oo ra m'arii na joo texetjo yo b'epji k'o ni n'eje ra tsjaa yo tee. Ngejek'ua akjanu, na joo ri nzejme ra tsaaji nzi ra b'üb'i k'i ni mubi ra nzhooji nguenrra.

4

Pje na mepji yo b'epji k'o ni ñ'eje ra
tsjaa yo tee nzi ra mamï k'i ni chjuu
Información Pública de Oficio

4 Pje na mepji yo b'epji k'o ni ñ'eje ra tsjaa yo tee nzi ra mamí k'i ni chjuu Información Pública de Oficio

Mbo ra soo ra b'íntjo na joo k'i nu IPO nzina nzina tee yo Unidades de Información mba yo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o soo paa nu paa ra t'orík'o, ra jmutü neje ra nzhoo yo xiskuama nzi ra mamí k'a nunu Ley de Transparencia a Ts'ib'onrro nzakja k'o kja jmamí mi ndame. Nu Ley na xo soo ra nzhooji k'a ni chjuu Sistema de Información Pública de Oficio Mexiquense (Ipomex), ngejek'i ni chjejui k'i chjunsp'iji IPO k'o kuat'i k'a sibi t'ezí mbo ra mbarí nzina nzina tee.

Nujyo ni kyatjona, k'o nda ni ñ'eje ra tsjaa yo tee arkete k'o kaa k'a jniñi ngejek'o panri pje ngeje k'o ni chjuu IPO, k'o soo ra ch'uniji k'a xipjiji Unidades de Información k'o kjapíi ra kjaatjo, ngejek'ua kja soo ndame ra nzhootjoji.

Mo ya nguarí texetjo, soo ra m'arí na joo k'o ni ñ'eje ra tsjaa yo tee, nza ndametjo ra tsjaaji na joo nuyo tee k'o ni ñ'eje ra tsjaak'o nuk'a joo ba dyit'iji neje ba kuañji.

Nuk'í ni chjuu Infoem jyasma kjak'í soo
ri tsich'i ri panrì k'o ni mamï yo tee neje
pjork'í nuk'o gi pes'ikje. Ma xi nee to xi ra
jits'iji, dya suu ri ma dyoní.

**Instituto de Transparencia, Acceso a la
Información Pública y Protección de
Datos Personales del Estado de México
y Municipios**

Instituto Literario Pte. No. 510, Col.
Centro, C.P. 50000, Toluca, Estado de
México

Teléfono:

(722) 2 26 19 80

Lada sin costo:

01 800 821 04 41

www.infoem.org.mx

NUK'A JUNS'Í K'O NI CHJUU
INFORMACIÓN PÚBLICA DE OFICIO

Instituto de Transparencia, Acceso a la Información Pública y
Protección de Datos Personales del Estado de México y Municipios

**NUK'A JUNS'Í K'O NI CHJUU
INFORMACIÓN PÚBLICA DE OFICIO**

Lada sin costo: 01 800 821 04 41

www.infoem.org.mx